Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11.04.1967, sp. zn. 1 Tz 68/66, ECLI:CZ:NS:1967:1.TZ.68.1966.1

Číslo: 55/1967

Právní věta: Smyslem ust. § 41 a 42 tr. zák. je zpřísnění postihu těch pachatelů tr. činů, kteří svým jednáním splňují zákonné znaky, (§ 41 písm. a) nebo b) tr. zák.) přičemž jejich přísný postih je odůvodněn zájmem na ochraně spol. Tito pachatelé, vědomě dávají přednost páchání tr. činnosti, úmyslně ohrožují zájmy chráněné tr. zákonem a jsou si také plně vědomi škodlivých následků svého počínání. Takové pachatele je nutno odlišit od těch, kteří sice svým jednáním též naplňují znaky uvedené v § 41 písm. a) nebo b) tr. zák., avšak stupeň jejich zavinění je podstatně nižší. Je-li stupeň zmenšené příčetnosti, kterou si pachatel nepřivodil požitím alkoholu nebo omamného prostředku, vyšší, pak zpravidla nebude možno dojít k závěru, že spáchal tr. čin jako zvlášť nebezpečný recidivista. Zpravidla však budou splněny podmínky pro uložení ochranného léčení, (§ 72 odst. 2 písm. a) tr. zák.) které je rovněž jedním z prostředků tr. zákona sloužících k ochraně spol.(§ 2 tr. zák.).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 11.04.1967

Spisová značka: 1 Tz 68/66

Číslo rozhodnutí: 55

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Recidiva zvlášť nebezpečná

Předpisy: 140/1961 Sb. § 41

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 55/1967 sb. rozh.

Smyslem ustanovení § 41 a 42 tr. zák. je zpřísnění postihu těch pachatelů trestných činů, kteří svým jednáním splňují zákonné znaky uvedené v § 41 písm. a) nebo b) tr. zák., přičemž jejich přísný postih je odůvodněn zájmem na ochraně společnosti. Tito pachatelé, ač mají všechny předpoklady k vedení řádného života, vědomě dávají přednost páchání trestné činnosti, úmyslně ohrožují zájmy chráněné trestním zákonem a jsou si také plně vědomi škodlivých následků svého počínání.

Takové pachatele je nutno odlišit od těch, kteří sice svým jednáním též naplňují znaky uvedené v § 41 písm. a) nebo b) tr. zák., avšak stupeň jejich zavinění je podstatně nižší v důsledku jejich malé schopnosti rozpoznávací a ovládací, vyplývající z jejich zmenšené příčetnosti, pokud si tuto

nepřivodili požitím alkoholu nebo omamného prostředku. Je-li stupeň zmenšené příčetnosti, kterou si pachatel nepřivodil požitím alkoholu nebo omamného prostředku, vyšší, pak zpravidla nebude možno dojít k závěru, že spáchal trestný čin jako zvlášť nebezpečný recidivista. Zpravidla však budou splněny podmínky pro uložení ochranného léčení podle § 72 odst. 2 písm. a) tr. zák., které je rovněž jedním z prostředků trestního zákona sloužících k ochraně společnosti (§ 2 tr. zák.).

(Rozhodnutí nejvyššího soudu z 11. 4. 1967 – 1 Tz 68/66.)

Rozsudkem okresního soudu v P. ze dne 25. 5. 1966 sp. zn. T 154/66 byl obviněný uznán vinným trestnými činy krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák., rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák., neoprávněného užívání cizí věci podle § 249 odst. 1 tr. zák. a neoprávněného užívání věci z majetku v socialistickém vlastnictví podle § 133 odst. 1 tr. zák. a odsouzen podle § 132 odst. 1 tr. zák. s použitím § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 2 a 1/2 roku. Podle § 72 odst. 2 písm. a) tr. zák. bylo obviněnému uloženo ochranné léčení.

Odvolání okresního prokurátora, požadující, aby obviněný byl uznán vinným jako zvlášť nebezpečný recidivista podle § 41 písm. b) tr. zák. bylo krajským soudem zamítnuto.

Nejvyšší soud stížnost pro porušení zákona, podanou generálním prokurátorem proti rozhodnutí krajského soudu, zamítl.

Z odůvodnění:

Trestná činnost obviněného spočívala v tom, že v 15 případech se vloupal do bytů a rekreačních chat, kde odcizil peníze a různé věci, ve 4 případech odcizil jízdní kolo, v 6 případech zboží a potraviny ke škodě socialistických organizací, ve třech případech se zmocnil motorových vozidel v osobním vlastnictví a v jednom případě v socialistickém vlastnictví a tato vozidla neoprávněně užíval. Z toho ve třech případech v důsledku požití alkoholických nápojů nebyl schopen ovládat svoje jednání, v ostatních případech byla jeho ovládací schopnost s ohledem na jeho povahovou úchylku, trvající již z mládí, podstatně snížena.

V odůvodnění usnesení krajský soud sice zjistil, stejně jako okresní soud, že obviněný byl předtím vícekráte potrestán pro trestné činy proti majetku, a že tedy objektivní znak uvedený v § 41 písm. b) tr. zák. je naplněn, avšak neshledal, že by okolnost uvedená v cit. ustanovení byla tak závažná, aby podstatně zvyšovala stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Podle názoru krajského soudu nelze pominout, že stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je vázán též na osobu pachatele, a že proto je nutné k jeho osobě přihlížet též při řešení otázky, zda okolnost uvedená v § 41 písm. b) tr. zák. podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti jeho trestného činu pro společnost, či nikoli. Při posouzení osoby obviněného vycházel krajský soud především ze znaleckých posudků dvou na sobě nezávislých dvojic znalců psychiatrů a zjistil, že obviněný trpí těžkou povahovou úchylkou, polymorfní psychopatií s rysy nestálosti, nezdrženlivosti a disociality, intelektem v pásmu slaboduchosti a návykovým ethylysmem IV. fáze, že obviněný ve třech případech se dopustil trestných činů pod vlivem alkoholu, kdy nebyl schopen ovládat své jednání, v ostatních případech byla jeho ovládací schopnost s ohledem na zjištěnou povahovou úchylku podstatně snížena. Z toho krajský soud dovodil, že obviněný spáchal trestné činy ve stavu zmenšené příčetnosti ve smyslu ustanovení § 32 odst. 1 tr. zák., a to ve značné míře, a z tohoto důvodu se ztotožnil se závěrem okresního soudu, že obviněného v důsledku toho nelze uznat vinným jako zvlášť nebezpečného recidivistu.

Ve stížnosti pro porušení zákona vytkl generální prokurátor oběma soudům totéž jako okresní prokurátor v odvolání proti rozsudku okresního soudu, že totiž soudy postupovaly v rozporu se

zákonem, pokud obviněného neuznaly za zvlášť nebezpečného recidivistu podle § 41 písm. b) tr. zák. a neuložily mu trest podle § 42 tr. zák. Především poukázal na to, že okresní soud v odůvodnění svého rozsudku si nesprávně vyložil stanovisko presidia Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1963 Prz 23/63, na které se okresní soud odvolával. Podle názoru generálního prokurátora stav zmenšené příčetnosti, který si pachatel sám nepřivodil požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, nevylučuje možnost uznat na zvlášť nebezpečnou recidivu podle § 41 písm. b) tr. zák., neboť také stanovisko presidia Nejvyššího soudu pouze uvádí, že stav zmenšené příčetnosti zpravidla ovlivní závěr soudu o tom, že nejde o zvlášť nebezpečného recidivistu, to znamená, že toto stanovisko nevylučuje možnost uznat i za těchto podmínek na zvlášť nebezpečnou recidivu.

V dalších námitkách proti rozhodnutí krajského soudu se generální prokurátor zabývá posudkem znalců a dochází k závěru, že obviněný netrpí žádnou duševní chorobou ani poruchou a projevuje se u něho jen povahová úchylka – polymorfní psychopatie, kterou si však obviněný přivodil především nadměrným požíváním alkoholických nápojů a léků, které ve větším a návykovém požívání působí zhoubně na lidský organismus, podobně jako narkotika. Z toho pak dovozuje, že u obviněného je vyloučeno přihlížet k ustanovení § 32 odst. 1 tr. zák., nehledě ani k tomu, že znalci pro všechny trestné činy, jimiž byl obviněný uznán vinným, mu stav zmenšené příčetnosti nepřiznávají. Poukazuje v této souvislosti též na vysoký stupeň alkoholizace obviněného, která se datuje již od jeho mládí.

Konečně generální prokurátor připomíná, že pachatel, který se přivede do stavu nepříčetnosti nebo zmenšené příčetnosti požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, nesmí být v žádném směru zvýhodněn proti jiným pachatelům a jestliže tedy zákonodárce sleduje přísný postih pachatelů, kteří se trestného činu dopustili pod vlivem alkoholu nebo narkotik, pak tím více je třeba tuto zásadu uplatnit při postihu zvlášť nebezpečných recidivistů.

Po přezkoumání věci ve smyslu § 267 odst. 1 tr. ř. nejvyšší soud především zjistil, že skutky, pro které byl obviněný stíhán, byly v průběhu trestního řízení bezpečně prokázány a okresním soudem podle příslušných ustanovení zákona správně posouzeny. Rovněž výrok o trestu i ostatní výroky rozsudku okresního soudu odpovídají zákonu. Proto také krajský soud správně zjistil po přezkoumání zákonnosti a odůvodněnosti výroků rozsudku i postupu řízení, jež mu předcházelo, že okresní soud rozhodoval na podkladě úplně zjištěného skutečného stavu věci, po právní stránce činy obviněného správně hodnotil a uložil mu trest odpovídající požadavkům zákona.

Nejvyšší soud souhlasí s připomínkou generálního prokurátora uvedenou ve stížnosti pro porušení zákona, že usnesení presidia Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1963 – Prz 23/63 nelze vykládat tak, že by stav zmenšené příčetnosti, který si pachatel nepřivodil požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, vylučoval možnost jeho posouzení jako zvlášť nebezpečného recidivistu. To ostatně jasně vyplývá ze znění tohoto stanoviska, uvádí-li se v něm, ž stav zmenšené příčetnosti zpravidla ovlivní závěr soudu o tom, že nejde o zvlášť nebezpečného recidivistu. Generální prokurátor v této připomínce zřejmě reagoval na odůvodnění rozsudku okresního soudu, v němž odkaz na zmíněné usnesení presidia Nejvyššího soudu a formulace závěru na jeho podkladě učiněného, vyvolává odůvodněnou možnost závěru, že okresní soud nevystihl smysl stanoviska presidia Nejvyššího soudu a nesprávně považoval stav zmenšené příčetnosti, který si pachatel nepřivodil požitím alkoholu nebo omamného prostředku, za vylučující důvod pro postižení pachatele jako zvlášť nebezpečného recidivisty. Toto pochybení však nelze vytýkat krajskému soudu, jehož rozsudek je napadán stížností pro porušení zákona.

Krajský soud postupoval v plném souladu se zákonem a též se zmíněným stanoviskem presidia Nejvyššího soudu, neboť ve smyslu dovětku v ustanovení § 41 tr. zák. zkoumal, zda okolnost, že obviněný páchá úmyslné trestné činy téže povahy, ač již byl pro takové trestné činy vícekráte potrestán, což je spolehlivě zjištěno, podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Krajský soud správně vychází z toho, že stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je

podle ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. určován mezi jinými okolnostmi též osobou pachatele. Pokud ve své úvaze o stupni nebezpečnosti činu pro společnost soustředil svoji pozornost jen k osobě pachatele a nezabýval se všemi okolnostmi uvedenými v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák., pak zřejmě proto, že považoval především osobu obviněného s ohledem na jeho stav zmenšené příčetnosti za rozhodující i pro jeho posouzení jako zvlášť nebezpečného recidivisty. ostatní okolnosti, které určují stupeň nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu § 3 odst. 4 tr. zák. nejsou v tomto případě tak důležité a jestliže tedy krajský soud opřel svoje rozhodnutí pouze o zhodnocení osoby obviněného, pak jeho odůvodnění je sice z hlediska zákona neúplné, ale rozhodně neznamená porušení zákona.

S konečným závěrem krajského soudu, že obviněného nelze považovat za zvlášť nebezpečného recidivistu ve smyslu dovětku v § 41 tr. zák., nutno souhlasit. Z posudků obou znaleckých dvojic lékařů-psychiatrů totiž vyplývá, že stav zmenšené příčetnosti trvá u obviněného již dlouhou dobu, že psychopatické rysy jeho osobnosti se projevovaly již v mládí, že obviněný „v raném dětství prodělal organické postižení centrální nervové soustavy, a tím je možno si vysvětlit známky lehčí encefalopatie“. Tento psychický, fyzický i nervový stav obviněného byl, jak uvádějí znalci, zhoršován nepříznivým prostředím, ve kterém obviněný prožíval mládí, úplným nedostatkem výchovných podnětů, nezdrženlivostí v požívání alkoholu a mimo to znalci zjistili též intelektovou nedostatečnost v pásmu slaboduchosti, jejíž průběh již v mládí obviněného ovlivňovala encefalopatie, výchovná zanedbanost a psychopatické povahové rysy.

Z tohoto zjištění vyplývá zcela jednoznačný závěr, že obviněný již v době předchozího potrestání se nacházel ve stavu zmenšené příčetnosti, kdy volní stránka jeho jednání byla oslabena, jeho rozpoznávací schopnost mírně omezena a ovládací podstatně snížena.

Smyslem ustanovení § 41 a § 42 tr. zák. je zpřísnění postihu těch pachatelů trestných činů, kteří svým jednáním splňují zákonné znaky uvedené v § 41 písm. a) nebo b) tr. zák., přičemž jejich přísný postih je odůvodněn nejen obtížností jejich nápravy, ale i ochranou společnosti. Tito pachatelé, i když mají všechny předpoklady k vedení řádného života, vědomě dávají přednost páchání trestné činnosti, úmyslně ohrožují zájmy chráněné trestním zákonem a jsou si také plně vědomi škodlivých následků svého počínání. Nutno je odlišit od těch, kteří sice svým jednáním také naplňují zákonné znaky uvedené v § 41 písm. a) nebo písm. b) tr. zák., avšak stupeň jejich zavinění je podstatně nižší v důsledku jejich malé schopnosti rozpoznávací a ovládací, tedy od těch pachatelů, kteří jednají ve stavu zmenšené příčetnosti, pokud si ji nepřivodili požitím alkoholu nebo omamného prostředku. V případech těchto pachatelů je zpravidla uložení sebepřísnějšího trestu bez účinku, jak i v tomto případě uvádějí znalci ohledně obviněného. V důsledku toho smysl ustanovení § 41 a § 42 tr. zák. se u nich nutně míjí účinkem. Použití cit. ustanovení závisí jen na posouzení, v jakém stupni zmenšené příčetnosti se nacházeli v době spáchání trestných činů, pro něž byli již potrestáni. Jen tehdy, je-li stupeň zmenšené příčetnosti u nich do té míry nižší, že se dá očekávat, že právě přísným trestem mohou být odvráceni od páchání další trestné činnosti, pak nelze jejich předchozí potrestání považovat za okolnost méně závažnou ve smyslu dovětku v § 41 tr. zák. a musí být uznáno, že trestný čin spáchali jako zvlášť nebezpeční recidivisté. jestliže tomu tak není a stupeň jejich zmenšené příčetnosti je podstatně vyšší, pak tato okolnost zpravidla ovlivní závěr o tom, že nejde o zvlášť nebezpečného recidivistu.

Nejvyšší soud proto považuje rozhodnutí krajského soudu za správné a v plném souladu s účelem trestu podle § 23 tr. zák. a s ustanovením § 41 tr. zák. Krajský soud na podkladě znaleckých posudků, o jejichž správnosti nelze pochybovat, správně zdůvodnil, že zmenšená příčetnost obviněného se projevovala v takové míře, že není na místě s ohledem na dovětek § 41 tr. zák. posuzovat obviněného jako zvlášť nebezpečného recidivistu.

Generální prokurátor ve stížnosti pro porušení zákona opírá svůj názor též o to, že obviněný si přivodil zmenšenou příčetnost předchozím, delší dobu trvajícím, nadměrným požíváním alkoholu, a

že tedy spáchal trestnou činnost pod jeho vlivem a v důsledku toho, že nemůže být přihlíženo k jeho zmenšené příčetnosti zjištěné znalci. Tyto závěry nejsou ve shodě s výsledky znaleckých posudků. Příčinou zmenšené příčetnosti obviněného spatřují znalci v psychickém nervovém a intelektovém stavu obviněného, v němž se nacházel již v době dětství: je nepochybné, že pozdější nadměrné požívání alkoholu jeho stav zhoršovalo, avšak požívání alkoholu bylo důsledkem jeho psychopatického založení, jak tomu zpravidla u těchto psychopatických jedinců bývá. Požití alkoholu před spácháním trestné činnosti bylo u obviněného zjištěno jen ve třech případech trestných činů a v těchto případech znalci uznali na úplnou nepříčetnost obviněného ve smyslu § 12 tr. zák. Poněvadž úplná nepříčetnost byla zde bezpečně způsobena po předchozím požití alkoholu, nelze použít ustanovení § 12 tr. zák., avšak při posuzování trestnosti obviněného ohledně těchto trestných činů nutno uznat, že i tyto trestné činy spáchal ve stavu zmenšené příčetnosti, neboť stav zmenšené příčetnosti je trvalým stavem obviněného, který si obviněný nepřivodil způsobem uvedeným v ustanovení § 32 odst. 1 tr. zák.

Poněvadž Nejvyšší soud nezjistil, že by rozhodnutím krajského soudu byl porušen zákon, stížnost pro porušení zákona podle § 268 odst. 1 tr. ř. zamítl jako nedůvodnou.